

Jiří Šlégl: Problematika smyslu lidského života v díle Milana Machovce. Disertační práce. Praha 2010. 228 stran.

(Oponentský posudek. PhDr. Miroslav Pauza CSc.)

Českou filosofickou současnost bohužel rozhodně necharakterizuje výraznější zájem o postavy a problémy našeho národního myšlení. Tím větší je význam Šlégelovy práce o Milanu Machovci, který byl půl století výraznou postavou české filosofie, kultury i společnosti vůbec. A to tím více, že právě na Machovci lze de facto sledovat proměny, peripetie a vůbec osud českého intelektuála od doby „pouťové“ až k období pokusů o návrat Čechů do duchovního niveau Evropy XXI. století.

Disertace si bere za svůj hlavní úkol analýzu Machovcova řešení problému smyslu lidské existence, což je prakticky stěžejní téma úvah tohoto myslitele. Šlégl ve své rozsáhlé a dobře zdokumentované práci rozčleňuje Machovcovo úsilí o zpracování daného tématu na tři základní období: 1/ Marxistické řešení – léta 1946-1964. 2/ Naděje a konverze – léta 1965-1989. 3/ Mistr dialogu – léta 1989-2003. Toto členění lze považovat za zcela legitimní a metodologicky nosné. V rámci tohoto rozčlenění pak Šlégl na základě bezpečné znalosti primární a sekundární literatury i dobových reflexí Machovcových knih a drobnějších prací dochází k následujícím závěrům: Machovcovy výklady jsou zpočátku zjednodušující, spíše popularizující a ideologicky podbarvené v duchu dobové marxistické koncepce. Z filosoficky obsahového hlediska nesou přísnějšího kritéria a postrádají myšlenkovou originalitu. V šedesátých letech se postupně objevují nová témata (vesmír, práce, systém, Humanismus, dějiny a především... Dialog). Machovec se přitom inspiroval existenciální evropskou filosofií a z tohoto aspektu interpretuje např. i postavy českého myšlení. Přístupy jsou již originálnější a nesené uvolněnou duchovní a společenskou atmosférou doby. V závěrečném období své autorské tvorby se – zřejmě i pod vlivem předchozí obtížné osobní životní zkušenosti, ale i stávajícího narůstání konzumních momentů v české polistopadové společnosti a agresivních elementů v mezinárodní politice – Machovec soustřeďuje i na témata, která jsou jeho typu myšlení bytostně příbuzná: fetiš, žena, bůh... a ovšem dialog, tentokrát ale nejen v osobním, nýbrž i ve výrazně planetárním smyslu. (Dialog mezi kulturami a duchovními systémy).

Se Šlégelovými závěry lze souhlasit a je možno konstatovat, že myslitelský profil Milana Machovce je v práci vystižen a postižen adekvátním způsobem. Doktorské řízení přitom umožňuje položit autorovi práce i jisté otázky. Milan Machovec byl nesporně velmi vzdělaný člověk neobyčejné pracovitosti. Byl ovšem také vynikající rétor, vládnoucí sugestivním způsobem přednesu. Zůstává však ke zvážení, jak hlubokým a přesným myslitelem Machovec byl... a zda u něj nebylo mnohdy „přání otcem myšlenky“. První otázka by tak mohla znít: postihnul Machovec správně Masaryka jako „preexistenciálního“ (resp. „protoexistenciálního“) myslitele, nebo šlo nakonec jen o jistý bonmot, ovlivněný Machovcovou inspirací tehdy módním existencialismem? A druhá otázka: s tím, že se Machovec stále znovu vrací k ideji dialogu – zamyslel se někdy on sám, co je to vlastně dialog a za jakých předpokladů je vůbec možný? Nebo jde vlastně (u Machovce) o jiné vyjádření požadavku, aby spolu lidé, především ti „mocní“, mluvili, tím předcházeli konfliktům a silovým řešením??

Celkově se domnívám, že Šlégelova práce zcela odpovídá nárokům na doktorskou disertaci a budu očekávat, že se autor vyjádří k formulovaným otázkám.